

НА СУМЩИНІ ВШАНУВАЛИ ПАМ'ЯТЬ ПРО КНЯЗЯ ІГОРЯ

Наукова і літературна громадськість Сумщини відзначила 795-ті роковини з дня смерті славетного князя Київської Русі, героя «Слова о полку Ігоревім» Ігора Святославича. Ця дата співпала з 190-річчям з часу першого надрукування в Україні шедевра давньоруської культури.

Як зазначив у бесіді зі мною дослідник «Слова» археолог, доцент Сумського державного університету Віктор Звагельський ця історична і легендарна постать та неперевершений літературний твір мають безпосереднє відношення до поліського Сіверського краю. Адже Ігор був Новгород-Сіверським і Чернігівським князем. Похід на половців здійснював по Чернігівській і Сумській землях. У старовинному граді на високих берегах ріки Сейм — Путивлі, що був форпостом, плакала-тужила за полоненими русичами його дружина княгиня Євдокія Ярославна і де тепер на крутій кручі стрімкого блакитного Сейму встановлено їй пам'ятник.

А перший в Україні переклад «Слова» з давньоруської на тодішню сучасну мову зробив видатний сумський просвітитель Олександр Паліцин.

Його твір було надруковано у 1807 році у першому українському університеті — у Харкові.

У ці дні заслужено і щемно був також пошанований професор Сумського педінституту, член-кореспондент академії педагогічних наук України, один із провідних патріархів слов'янського і українського «Слово»-знавства Павло Охріменко, який недавно пішов із життя. (До речі його поховано у Щорсі Чернігівської області на батьківщині дружини). Він майже півстоліття присвятив науковій пошуковій роботі по вивченню і дослідженню «Слова».

Знаменним древнім подіям приурочена і виставка графіки та літератури у Сумському обласному художньому музеї, де також достойно представлено новий і вже досить популярний науковий журнал «Сумська старовина», редактором котрого є Віктор Звагельський. У виданні вміщено статті про дослідження і переклади «Слова» Михайлом Максимовичем, Тарасом Шевченком, Іваном Франком, Максимом Рильським, відомим сучасним поетом-піснярем, перекладачем Богданом Стельмахом. Тут є і експонати із зібрання відомого популяризатора «Слова», дослідника і краєзнавця із Новгород-Сіверського С. Воїнова.

Про вікопомні дати нагадують відвідувачам і експонати Путивльського історико-культурного музейного заповідника.

Сумські кіноаматори присвятили талановитим дослідникам «Слова» документальний кінофільм «Пам'ять добра».

Микола ВОРОНЕНКО.

РАДЯНІЗАЦІЯ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ В 1939-41 рр.:

ЧЕРНІГІВСЬКИЙ ОБКОМ КП (Б) У ДІЄ

17 вересня 1939 року, згідно з пактом про ненапад від 23 серпня 1939 року між Німеччиною та Радянським Союзом, частини Червоної Армії під командуванням маршала С. Тимошенка перейшли кордон Польщі і вступили на територію Західної України.¹ Народні Збори, які відбулися у Львові 27 жовтня 1939 року, ухвалили резолюцію про приєднання Західної України до Радянського Союзу.² На західноукраїнських землях повним ходом пішла радянізація, бо радянське керівництво прагнуло якомога швидше поставити під свій контроль всі сфери життя західних областей, уніфікувати їх.

Для виконання цього завдання були залучені значні сили з перевірених кадрів українців та росіян УРСР, адже радянська влада не довіряла місцевому населенню, особливо інтелігенції. Як правило, це були партійні та радянські працівники, службовці НКВС та інші посадові особи, хоча в документах того часу їх часто йменували спеціалістами.

Уже з вересня 1939 року їх почали відряджати до новоприєданого краю. Спеціалістів такого гатунку направляла і Чернігівська область. Серед них знаходимо прізвища Кучера — заввідділом пропаганди та агітації Чернігівського міськвиконкому,³ Бойка — завпартвідділом редакції газети «Червоне Придніпров'я»,⁴ Козловського — заступника директора по політичній частині Батуринського МТС,⁵ Комбердяна — начальника Любецького РВ НКВС, Криворука — начальника Борзнянського РВ НКВС, Пастернака — начальника Лосинівського РВ НКВС,⁶ Шкудова — співробітника особового відділу НКВС,⁷ Шевченка — нарсуддю дільниці Олішівського району,⁸ Ніколаєнка — заврайощадкасою Щорського району,⁹ Барковича — заврайздороввідділом Борзнянського району¹⁰ тощо.

За три місяці було направлено 25 чоловік, з них 19 — від Чернігівського району. Місцем призначення була Львівська область: 9 чоловік у місто Львів та 7 чоловік в область. Туди ж спорядили по 1 представнику Козелецька, Любецька, Ніжинська та Сосницька районні партійні організації. Чимало поїхало до Тернопільської та Станіславської (нині Івано-Франківської) областей.¹¹

Постановою ЦК КП(б)У та СНК УРСР від 4.01.40 р. «Про утвердження плану переселення з 1940 року» ці заходи були офіційно закріплені.¹² Відтак протягом цього ж року до Західної України було відряджено 192 спеціалісти. Якщо брати списки по районних парторганізаціях, то це виглядало так: Чернігівська дала 81 чол., Борзнянська, Прилуцька — 9 чол., Щорська — 8 чол., Ніжинська та Новгород-Сіверська — 5 чол., Любецька, Сосницька, Ріпкинська, Ічнянська, Коропська — по 3 чол., Семенівська та Корюківська — по 2 чол. Решта парторганізацій теж мала за планом направляти спеціалістів, але в меншій кількості. Найбільше було переселено до Львівської, Тернопільської, Станіславської областей.¹³

Цей процес тривав і в 1941 році, але масштаби його були не такі значні. Було переселено 18 чоловік: Чернігівська парторганізація дала 6 чол., решта — від Борзнянської, Сосницької та інших парторганізацій. Місцем призначення на цьому етапі були Рівненська та Волинська області.¹⁴

Але відразу зазначимо, що серед осіб, котрих відряджали або переселяли на Західну Україну, були і справжні спеціалісти, а не лише партійно-радянські функціонери чи співробітники органів безпеки.

При доборі цих кадрів враховували їх благонадійність та членство в партії. Всі кандидатури повинні були пройти ретельну перевірку. Так, постанова бюро Чернігівського обкому КП(б)У від 3.03.40 р. «Про перекидання у Волинську область тракторів та сільськогосподарських машин з МТС Чернігівської області» вимагала:

«1) для постійної роботи командирувати 54 трактористи на 15 бригадирів тракторних бригад;

2) для виконання цього створити в кожному районі спеціальну Комісію: голова виконкому облради, директор МТС, замісник директора з політичної частини, старшого механіка МТС, представника виконкому райради».¹⁵

Ще більшою мірою це стосувалося вчителів. Так, було зроблено зауваження завідувачому облоно т. Тягнінку і секретарю Ніжинського МК КП(б)У т. Паламарчуку за їхнє «несерйозне ставлення до підбору вчителів для посилання на роботу в західні області України» бо «ряд підібраних кандидатур не підходять для посилки».¹⁶

Якщо ж спеціалісти з певних причин відмовлялися їхати, то їх чекало суворе покарання. Так, члена ВКП(б)У Бондаренка (Чернігівська парторганізація) за відмову виїхати до Західної України рішенням від 28.07.40 р. було виключено з членів ВКП(б)У. Але, коли він згодився, не без допомоги компетентних органів, вирушити в дорогу, його було поновлено в партії.¹⁷

Було підтверджено рішення Чернігівського міського комітету КП(б)У від 11.07.40 р. про виключення Мазура з членів КП(б)У за відмову їхати на спецбудівництво до Західної України.¹⁸

Якщо ж спеціаліст залишав призначене місце роботи, то на нього чекало покарання. Так, Хрипа виключили з ВКП(б)У як злісного порушника державної та партійної дисципліни, за самовільне залишення роботи та дезертирство з Волинської області.¹⁹ Але такі випадки були поодинокі, бо в цілому відряджені кадри прагнули «виправдати довір'я».

До справи радянізації нових областей були залучені не лише дорослі, а й діти. Так, заклик про збирання подарунків дітям Західної України знайшов відгук серед учнів і вчителів ніжинських середніх шкіл. Школа № 1 укомплектовувала бібліотеку з творів класиків російської та української літератури: Пушкіна, Шевченка, Лермонтова, Франка, Некрасова. Літературний гурток школи № 2 підготував альбом про життя та революційну діяльність Сталіна. Краці «художники» з числа учнів написали портрети керівників партії та уряду. Піонерська ланка вишила герб УРСР.

Піонери та учні Чернігівської школи ім. Войкова зібрали багато творів художньої літератури, підручників, портфелів. Учні 10«А» класу послали «Короткий курс історії ВКП(б)» ,учні 6«В» класу—барaban. Новий фотоапарат подарував Віктор Непомнящий, а Вова Ібрагімов — портрет товариша Сталіна.²⁰ Учні цієї ж школи посилали також листи дітям західних областей та подарунки: 7 ящиків з червоними галстуками, зажимами, портретами вождів, книжками. У відповідь їм надійшов лист від учнів однієї з Луцьких шкіл.²¹

Із Звеничівської неповної середньої школи (Тупичівський район) учні відправили подарунки: галстуки, літературу, портрети вождів. А один учень подарував картину «Серго Орджонікідзе з дітьми».²²

Таким чином, під керівництвом партійних і комсомольських органів дітей використовували для пропагандистської обробки молоді західного регіону України.

Була, звичайно, і матеріальна допомога Чернігівській області новоствореним західним областям. Зокрема, постановою виконкому Чернігівської облради від 28.10.40 р. було затверджено план постачання овочів:

- 1) завезти до Львівської області 2295 т. свіжої капусти та Дрогобицької — 985 т.;
- 2) зобов'язати директора Ніжинського засолзаводу т. Савченка негайно закупити свіжі овочі: помідори та огірки до 10 грудня 1940 року.²³

За рознарядкою від 3.03.40 р. поставляли і техніку. До Волинської області було направлено: трактори «Універсал» — 36 шт., плуги «5-К-35» — п'ятикорпусні — 18 шт., лущильники «42-35-П» — 36 шт., залізні бочки — 5 шт.²⁴

Таким чином, приєднавши у 1939 році Західну Україну до СРСР, партійне керівництво спрямувало всі зусилля на швидку радянізацію населення цих територій. Цю політику здійснювали значною мірою руками самих же українців, про що свідчать вищенаведені факти з історії нашого краю.

Любов ШАРА,
студентка V курсу історичного факультету Чернігівського педінституту.

Джерела та література:

- 1 Білас І. Репресивно-каральна система в Україні 1917—1953 рр.—К., 1994. — С. 112.
- 2 Там само. — С. 117.
- 3 Державний архів Чернігівської області (далі ДАЧО) Ф. 470, Оп. 5. Спр. 184. — Арк. і 40.
- 4 Там само. — Спр. 29. — Арк. 5.
- 5 Там само. — Спр. 33. — Арк. 2.
- 6 Там само. — Спр. 22. — Арк. 2.
- 7 Там само. — Спр. 32. — Арк. 4.
- 8 Там само. — Спр. 30. — Арк. 2.
- 9 Там само. — Спр. 32. — Арк. 4.
- 10 Там само. — Спр. 180. — Арк. 47.
- 11 ДАЧО. — Ф. 470. — Оп. 4. Спр. 1397—1398. — Арк. 72—83.
- 12 Там само. — Спр. 21. — Арк. 135.
- 13 ДАЧО. — Ф. 470. Оп. 5. — Спр. 21—185. — Арк. 14—152.
- 14 Там само. — Спр. 180. — Арк. 138—243.
- 15 Там само. — Спр. 180. — Арк. 47.
- 16 Там само. — Спр. 43. — Арк. 9.
- 17 Там само. — Спр. 35. — Арк. 16.
- 18 Там само. — Спр. 37. — Арк. 5.
- 19 Там само. — Спр. 36. — Арк. 112.
- 20 По країні // Молодий комунар. — 1939. — 24 жовтня. — С. 4.
- 21 По країні // Молодий комунар. — 1939. — 8 грудня. — С. 4.
- 22 Фельдманова. Подарунки дітям Західної України // Молодий комунар. — 1939. — 5 листопада. — С. 4.
- 23 ДАЧО. — Ф. 470. Оп. 5. — Спр. 39. — Арк. 110.
- 24 Там само. — Спр. 26. — Арк. 113.

